

Inhoud:

- ◆ Van de redactie
- ◆ Misdaad in de botshol
- ◆ Tolgaarder Jacobus Links van de Velterslaan
- ◆ Meetpunten in de toren van de Ned. Herv. Kerk te Abcoude

De Angstelkroniek is een uitgave van de Historische Kring Abcoude - Baambrugge en verschijnt drie maal per jaar.

Contributie:

Familie lidmaatschap: € 15,- per jaar
Persoonlijk lidmaatschap: € 10,- per jaar
Buitenleden lidmaatschap: € 15,- per jaar
Losse nummers: € 4,-
ISSN: 1569-6146

Redactie:

H. Hoogenhout
Kleiweg 36
1396 HX Baambrugge
harhoog@hetnet.nl
tel. 0294 - 29 19 75

G. van der Most -
Redactie secretariaat
Papehof 9
1391 BP Abcoude
gvandermost@hetnet.nl
tel. 0294 - 28 62 14

D.L.H. Slebos
Dongelmanstraat 8
1391 EW Abcoude
tel. 0294 - 28 49 93

W.W. Timmer
Achter de Kerken 40
1391 LP Abcoude
tel. 0294 - 28 4446
Wtimmer1@cs.com

Van de redactie

Op het moment van schrijven beginnen dan toch de bladeren van de bomen te vallen. E.e.a. is het gevolg van een van de warmste herfstperioden van de afgelopen eeuwen. In ons Fortdepot begint de temperatuur ook langzaam de dalen. De temperatuur varieert door het jaar heen van 22 graden tot ca. 12 graden. En dat bij een relatieve vochtigheid van 45 - 50%. Ideaal voor de opslag van onze "schatten".

Deze keer mochten wij van dhr. Theo Uyttewaal en aantal oude jaargangen van het weekblad De Katholieke Illustratie en het foto-blad Focus in ontvangst nemen.

De najaarslezing in de Vijf Bogen met het onderwerp "Dood en begraven in Abcoude en Baambrugge door de eeuwen heen" werd weer goed bezocht. Dhr. Leon Bok van de Rijksdienst voor Monumentenzorg wist zo'n zestig aanwezigen te boeien. Tot onze verrassing kregen wij na afloop van de lezing van ons lid Dhr. Willem Zwaard een bijzonder geschenk voor het depot aangeboden. Een zwarte steek met veren zoals deze vroeger door de koetsier van de lijkkoets in onze gemeente werd gedragen.

De afgelopen maanden kregen wij op vrijdagmiddag regelmatig bezoek in ons depot van diverse leden. Maar het grootste deel is nog onkundig van de fraaie faciliteit die onze vereniging daar nu sinds een jaar heeft. Bij deze doen wij een oproep aan onze leden

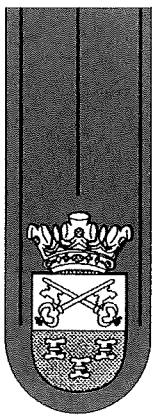
Misdaad in de Botshol

Tolgaarder Jacobus Links

In dit nummer

om ons ook eens te bezoeken. En wellicht wilt u ons helpen bij het sorteren van krantenknipsels, rouwadvertenties en notulen van o.a. de Monumentencommissie en Bibliotheek.

Rest ons nog u een voorspoedig 2006 toe te wensen. En mocht ons streven om deze Angstelkroniek voor Kerstmis bij u te bezorgen slagen, dan ook prettige en harmonieuze feestdagen.

De redactie

Misdaad in de botshol

In onze tijd van terrorisme, geweldpleging, en overvallen vergeten we wel eens dat het vroeger ook niet altijd pluis was. Vooral het platteland had te maken met roofovervallen, mishandeling en moord.

Ook in onze gemeente. In het nu niet meer bestaande dagblad Het Centrum troffen wij op 18-02-1918 het volgende artikel aan dat wij in extenso overnemen.

Diefstal met geweldpleging.

De Rechtbank had zich heden morgen geruimen tijd bezig te houden met een zeer ernstige zaak.

De personen die in dit drama figureeren (dezen naam verdient het ten volle), zijn: de beklaagde P.C.Gr., oud 20 j. geb. te Vinkeveen, arbeider te Amsterdam en de slachtoffers: W.v.d.Kr, veehouder en dienstvrouw A.G.G.S, vroeger weduwe v.W, beiden te Abcoude Proostdij.

Op 7 november j.l., te ongeveer 7 uur des avonds, werd op het erf van het slachtoffer aangeklopt. Deze, die met zijne vrouw 's binnenhuis was, stond op, opende de deur en kwam een voor hem onbekend persoon te staan, die aan hem vertelde dat ergens op eenigen afstand van het erf eene koe in de sloot geraakt was en hij die er, nog met medehulp van vier anderen personen niet uit kon halen,

waarom hij aan hem kwam vragen om een sterk touw van hem te mogen gebruiken, hem eveneens verzoekende een handje te willen meehelpen.

Het slachtoffer, die met een licht naar buiten was gekomen, voldeed aan dat verzoek en na zijn lantaarn voor het huis te hebben neergezet, ging hij terug binnen een paar kleedingstukken aantrekken, waarna zij zich op weg begaven naar de aangewezen plaats, waar de koe te water zou zijn geraakt. Nauwelijks echter waren zij eenige stappen van het erf verwijderd, of beklaagde wierp zich, bewapend met een hooigraaf op zijn slachtoffer en bracht hem een scherpe snede en twee hevige steken toe over het hoofd, in den rug en over de rechterhand. Het slachtoffer riep om hulp en vluchtte naar zijn woning. De vrouw van de aangevallene kon haar man niet te hulp komen, omdat haar toe-

stand op dat oogenblik dat haar onmogelijk maakte. Naderhand is gebleken dat er geen vier andere personen op den weg waren en eveneens, dat het verhaal van de verongelukte koe totaal verzonnen was. Bekl. had dit motiefje bedacht om zijn slachtoffer des te gemakkelijker naar buiten te kunnen lokken.

Twee dagen nadien werd G, die na zijn misdrijf te hebben bedreven, zich terug naar Amsterdam had begeven, vanwaar hij gekomen was, aldaar in den morgen aangehouden ergens in een huis aan de Gelderse kade. En 's avonds tevoor, dus daags na zijn misdaad, had de Amsterdamse politie hem ingepikt -wegens verduistering van een rijwiel, hetzelfde waarmee hij zich naar Abcoude had begeven- doch weer gauw terug op vrije voeten gesteld.

Bekl. zegde dat hij niet het

Botshol C 21 in de twintiger jaren met dienstbode Maria Lambalk en de kinderen Matthé, Kees, Hein, Tinie en Andre de Jong. Op de boerderij zat toen Ysbrand Cornelis de Jong, gehuwd met Maria Adriana Moons

doel had het slachtoffer te doden, hij wilde hem alleen bewusteloos slaan, teneinde verder door hem niet lastig te worden gevallen, en bij de alleen thuis zijnde vrouw binnen te dringen en haar dan geld af te persen. Bekl. ontkent daarop nog grootendeels de door hem voor den rechter-commissaris en aan de politie gedane verklaringen, voorgevende, dat de politie om zoo te zeggen bekentenissen heeft uitgelokt, door hem voor te stellen, dat de zaak niet van ernstigen aard was en hij er goedkoop zou vanaf komen, als hij maar bekennen wilde! Bovendien wist hij niets af van een hooigraaf. Als getuige deskundige werd gehoord de arts van Abcoude. Getuige verklaarde, dat op 7 november, des avonds om 9 uur het slachtoffer bij hem aan huis gebracht werd en veel bloed verloren had en teekenen droeg van drie zware verwondingen, hem met een scherp voorwerp toegebracht. Get. zei, dat hoewel er geen direct levensgevaar aanwezig

was, volgens zijne meening de wonden als zwaar lichamelijk letsel te qualificeren waren. Hij had nog meer kneuzingen geconstateerd, maar van minderen aard. Beklaagde is vanaf den datum van den aanslag tot eind Januari onder zijne behandeling geweest en kan op het oogenblik nog niet geheel en al als volledig hersteld worden beschouwd. Bovendien heeft hij, blijvend letsel opgelopen, doordat hem de helft van de rechterpink is afgesneden.

Vervolgens werd als tweede getuige gehoord het slachtoffer zelf. Hij gaf een relaas hoe het er op den bewusten avond was toegegaan. Men heeft dit hierboven reeds kunnen lezen. Eene niet onbelangrijke verklaring werd afgelegd door den derden getuige V, uit Abcoude, die ook als deskundige gehoord werd. Even voor den aanslag had beklagde, dien hij kent, hem toen hij per fiets van zijn werk naar huis reed aangesproken, vragende hoe het zoo al ging

met de (vroegere) weduwe W, (thans vrouw het slachtoffer) Of ze al hertrouwd was enz. Dat interesseerde hem want enkele jaren geleden was hij knecht geweest op het erf. V. gaf hem ten antwoord, dat zij met v.d.K getrouwd was en nog steeds op hetzelfde erf

woonde een paar stappen verder dan waar zij op dat oogenblik stonden. Als deskundige gehoord, verklaarde V, dat de hooigraaf slechts korten tijd voor den aanslag scherp geslepen was.

De gemeente-veldwachter van Abcoude getuigde, dat hij na onderzoek de met bloed bevlekte hooigraaf (die als overtuigingsstuk ter griffie was neergelegd) gevonden had achter eene heg op het erf van de boerderij, waar bekl. ze naar alle waarschijnlijkheid heeft weggegooid. Toen hij samen met zijn collega, de rijksveldwachter P, van Abcoude, de verdachte te Amsterdam aanhield, dacht deze aanvankelijk, dat men hem arresteerde op grond van niet aan den mil. Dienstplicht te hebben willen voldoen.

Toen men hem echter met het slachtoffer en de getuigen van zijn misdrijf ging confronteeren, barstte hij in tranen los, zeggende: "Spreekt mij er niet van; ik wil er niets meer van hooren want 't is verschrikke-

Botshol

lijk.” Deze getuige zegde dat er van het z.g. verklaring afpersen niets waar was. Bekl. besepte op dat oogenblik wel degelijk de gewichtigheid van zijne daad, hij had anders niet gevraagd: “Zou ik er 5 jaar voor krijgen?” en verder: “Of het nogal erg was met den aangerande?” Beklaagde had nog aan beiden verteld getuigde de gemeente veldwachter nog

dat hij in Amsterdam op den Zeedijk met eenige van zijn vrienden had gepraat. Zij hadden geld nodig en men zegde tegen hem: Jij bent buiten nogal goed bekend, weet jij daar niet aan geld te komen? Hij is dan op weg gegaan om te Ouwer Amstel op het erf van boer D door het venster gaan gluren of daar misschien wat “te vinden” was. Doch

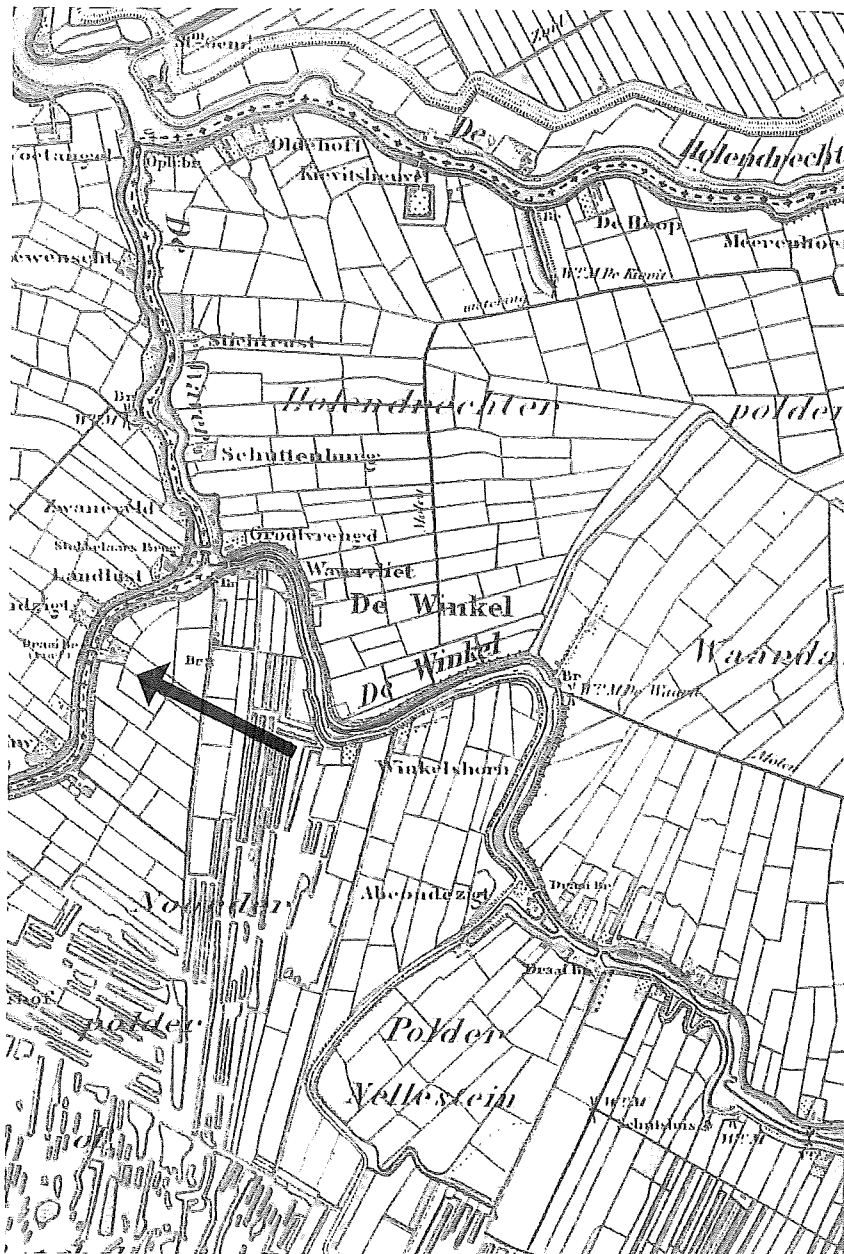
daar er volk bleek in huis te zijn, is hij verder gegaan, naar Abcoude. Volgens onderzoek zou hij de hooigraaf in kwestie bij D. gestolen hebben. De Rijksveldwachter P. bevestigde de verklaringen van zijn collega. Daarop vroeg de verdediger van verdachte, mr. Hogeburg, of de rechtbank bevoegd was tot behandeling van deze zaak en of ze, gezien de dienstplichtigheid van zijn client, niet aan de militaire rechtbank diende onderworpen te worden.

Het Openbaar Ministerie requisitorium nemend, zegde dat de Rechtbank wel degelijk tot behandeling dezer zaak gerechtigd is. Bekl. Moest voor de lichtung Vinkeveen opkomen, doch daar men hem niet wist te vinden, had zijne oproeping hem tot nog toe niet kunnen bereiken; bovendien is nooit onder dienst geweest en heeft nimmer krijgsartikelen horen voorlezen.

Het OM is van oordeel, dat het wettig en overtuigend bewijs in deze zaak geleverd is. Beklaagde is een gevaarlijk individu voor de samenleving. Eind oktober, dus enkele dagen voor het misdrijf waarvoor hij nu terecht staat, is bekl. pas uit de gevangenis ontslagen, waar hij 6 maanden had doorgebracht wegens verduistering. En nu weer dezen daad van zoo ernstige aard, die zet de kroon op alles. Bovendien leidt verdachte een zeer ongebonden leven en moet hij maar zoo lang mogelijk uit de samenleving worden weggenomen.

Een ‘moderne’ metalen hooigraaf van ca. 50 jaar oud, gedemonstreerd door ons lid dhr. J. Seeleman

Bij de pijl: Botshol C21/11

ling dat er een koe in de sloot lag. Toen de boer buiten was gaf hij hem een slag met een spade op het hoofd, met het doel den boer van kant te maken en hem daarna te kunnen berooven. Voor de Utrechtsche Rechtbank was de boerenarbeider veroordeeld tot 2½ jaar gevangenisstraf nadat er vijf jaar was geëischt. Heden eischte de procureur-generaal wederom 5 jaar gevangenisstraf.

Appendix.

De initialen helpen ons om vast stellen waar dit bloedstollende verhaal zich afspeelde en wie de betrokkenen waren. W.v.d.Kr staat voor Willebrodus van der Kroon. Deze was gehuwd met A.G.G.S oftewel Adriana Gijsberta Gerarda Snoek. Zij was de hertrouwde weduwe van Arnoldus van Wees. Veehouder van der Kroon woonde op het adres Botshol C 21, thans Botshol 11. De dader is ene Groenewegen.

Eisch: 5 jaar gevangenisstraf, met aftrek van preventief. mr. Hogenbrug, verdediger, refereerde zich aan het oordeel van de Rechtbank en was het, a part een paar minder belangrijke details, met het OM geheel eens omtrent het primair ten laste gelegde, in zoverre deze Rechtbank tot deze zaak bevoegd is.

Zijn client vroeg om voorwaardelijke veroordeling, maar de verdediger zelf vindt deze zaak van zoo ernstigen aard, dat hij dat verzoek niet kan steunen. Op de vraag aan

de beklaagde of hij nog wat te zeggen had, verzocht hij nogmaals de Rechtbank om voorwaardelijke veroordeling.

Uitspraak over 14 dagen.

In het dagblad Het Volk staat op 06-06-1918 het volgende stukje:

Geweldpleging en diefstal. Voor het Gerechtshof alhier werd gisteren in hooger beroep behandeld de zaak van een boerenarbeider. Deze had een boer te Abcoude uit zijn huis gelokt met de medede-

De oude boerderij bestaat niet meer. Deze in de periode van 1995 – 2000 in fasen vervangen door het huidige pand. In de rechter voorgevel is nog een afspiegeling te zien van de oude vensterindelingen.

Het Centrum = Rooms Katholiek Dagblad 1884 – 1941

Tenslotte nog het aanvalswa-
pen: de hooigraaf. Dit is een spade met lange, dwarse greep, die gebruikt werd om een stuk uit een hooiberg te snijden.

Wim Timmer
Wtimmer1@cs.com

Tolgaarder Jacobus Links van de Velterslaan

Gaande vanaf station Abcoude over de weg Gein-Zuid in de richting van Weesp, bestaat er na 2200 meter de mogelijkheid rechtsaf te slaan. We vinden daar de Velterslaan, die leidt naar Fort Nigtevecht en het Amsterdam-Rijnkanaal. Zonder enige belemmering kunnen we daar naar toe om te genieten van de rust van het polderlandschap.

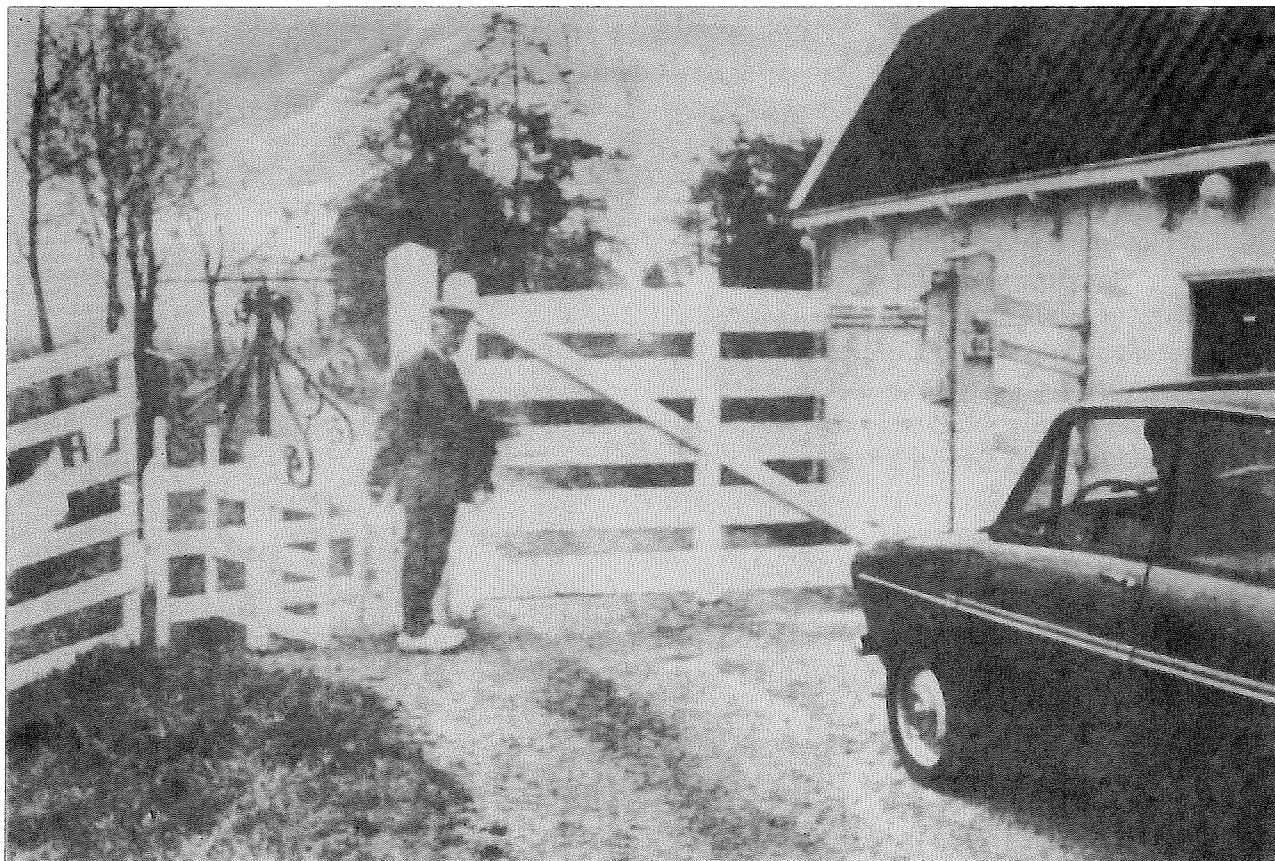
Wij schreven “zonder enige belemmering”, want van 1691 tot 1967 -zo'n 275 jaar dus- was dat anders. Gedurende die tijd moest je namelijk betalen als je van de Velterslaan gebruik wilde maken.

Dat zat zo. Tot aan 1691 heette de Velterslaan “Hollandsche Kade”. In dat jaar sloot de toenmalige secretaris van de vroedschap Amsterdam, Jeronimus Velters (1645 - 1707) geheten, een overeenkomst met de ingelanden van de “Over-Aetsveldschen-

Boschlandschen-, Rodermolenschen- en Begijnenpolder”. Daarin werd geregeld dat hij de “Hollandsche Kade” mocht gebruiken om met “paard en karos” zijn buitenplaats in Nigtevecht te kunnen bereiken. Tevens werd afgesproken, dat Velters tijdens het gebruik van voornoemde kade deze zou onderhouden en verbeteren, “zoo in 't hooge als in 't breede”. Daartegenover mocht Velters, of zijn erven of rechtverkrijgenden de “Hollandsche Kade” berijden

van “'t Gijn naar de Vegtdijk” en van “de Vegtdijk naar 't Gijn”. Vanaf Amsterdam hoefde hij dus niet meer de omweg over Weesp te maken om op zijn buitenplaats in Nigtevecht te komen. Tevens kreeg hij het recht om op beide einden op zijn kosten hekken te plaatsen. Vanaf dat moment sprak men niet meer over de “Hollandsche Kade” maar over de “Velters-laan” en kun-

Links het tourniquet voor voetgangers en rechts het toehok voor het overige verkeer.

nen we spreken van een tolweg. Buiten tolheffing lieten de rechtsoptvolgers van Velters regelmatig blijken welke rechten zij hadden. Dat merkte aan het begin van de tachtiger

jaren van de negentiende eeuw de Duinwatermaatschappij te Amsterdam, die duizend gulden moest betalen om waterleidingbuizen te mogen leggen onder de Velterslaan. En in 1888 kocht de Staat der Nederlanden voor de som van vierduizend gulden een stuk van de laan om het Merwedekanaal, later Amsterdam-Rijnkanaal, te kunnen graven. Tenslotte kreeg in november 1895 het Departement van Oorlog voor de som van zevenhonderd gulden het recht van over- en uitweg over de Velterslaan om het "Fort Nigtevecht" te kunnen bereiken. Overigens waren tolbruggen en -wegen geen onbekend ver-

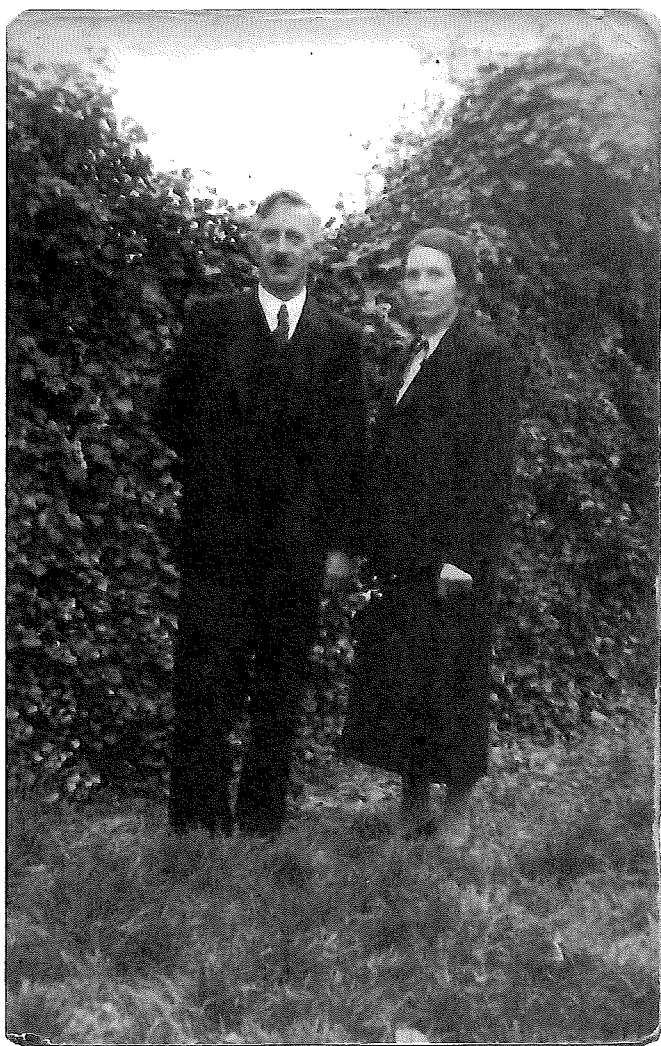
Vanaf de geiten 2,2 Km naar het Station en 2,6 Km naar Abcoude.

schijnsel in ons land. Aan het begin van de vorige eeuw werden er nog zo'n driehonderd geteld. Dat aantal slonk echter snel, want er rees verzet tegen. In 1925 hield de A.N.W.B. in de Haagse Dierentuin een, wat ze noemde, noodklokvergadering, die de strijd inluidde. De minister van Verkeer en Waterstaat kwam met zijn ambtgenoot van Financiën overeen, een tollencommissie in het leven te roepen, die tot taak had de afkoop en opheffing van tollens te bevorderen. Jaarlijks werd daartoe een bedrag van driehonderd-duizend gulden op de rijksbegroting uitgetrokken. Het heeft tot 1949 geduurd, om het aantal tollens dat ons land "rijk" was (in 1928 nog honderdentachtig) terug te brengen tot vijf stuks aan het einde

Al verbazen de mensen zich nog vaak bij het passeren van een tol, toch betalen ze de kleinigheid wel, die als tolgeld gevraagd wordt. Zelfs van „groot geld” krijgen ze prompt terug.

Van "grootgeld" kregen tolklanten prompt terug. Jacobus Links met zijn leren geldbuidel voor kleingeld. Aan de rand daarvan zaten gaatjes met daar doorheen een veter waarmee de buidel gesloten kon worden.

Links: Het echtpaar Links. Rechts:
Jacobus Links

van de jaren vijftig. Het waren de brug over de Rijn in Nieuwerbrug tussen Bodegraven en Woerden, een brug over de Hollandse IJssel tussen Haastrecht en Reeuwijk, een brug in Leimuiden die naar Bilderdam leidt, een brug over de Bolswardervaart te Nijezijl en tenslotte de tolweg (zonder brug en in die zin dus de laatste tolweg in Nederland) aan de Velterslaan. Let wel: bij de bruggen werd tol geheven van zowel het scheepvaart- als het wegverkeer. Om een beeld te krijgen van de tarieven kunnen we teruggaan naar de eerste helft van de vorige eeuw. Moest toen in Nieuwerbrug de brug opgehaald worden voor een groot of hooggeladen turfschip vanaf 40 ton, dan be-

droegen de kosten 12½ cent. Voor een ander vaartuig was dat 7½ cent. Als er een auto of een driewielig motorrijtuig, een motorrijwiel met zijspanwagen of een rijtuig met twee of meer paarden de brug over moest, dan was men 10 cent kwijt. Een rijtuig met een paard kostte 7½ cent en met een kar of chais (sjees) 5 cent. Voor een los paard onder de man was men 2½ cent kwijt en voor een koe of ander hoornbeest 1½ cent. Voor een schaap of een varken was je 1 cent kwijt.

Jacobus Links aan de Velterslaan.

Tijdens de Eerste Wereldoorlog (1914 – 1918) lag Jacobus Links (1893 - 1970) als dienstplichtig mili-

tair op het “Fort Abcoude”. Halverwege die periode hoorde hij, dat er een woning te huur kwam op de hoek Gein-Zuid/Velterslaan. Jacobus had daar wel oren naar, want hij had verkering gekregen met Willemina van Hooionk (1891 - 1975) en begeerde met haar te trouwen. Alras kon een huurovereenkomst gesloten worden en op 2 maart 1916 trad het echtpaar in het huwelijk waarop genoemde woning betrokken werd. Zij zouden er blijven wonen tot 1962.

In het jaar van hun huwelijk woonde de eigenaar van de woning, die ook de Velterslaan in bezit had en dus eveneens de tolrechten, in de daartegenover langs “Het Gein” staande

Wederom het echtpaar Links, maar op latere leeftijd. Willemina nog steeds in een mantelpakje!

uitspanning "De Vink". Hij heette A.Th. Dunselman. Zijn bedienden hieven toen de tol van hen die van de Velterslaan gebruik wilden maken. Echter in 1933 werd de tolheffing overgedragen aan Jacobus Links. We kunnen beter spreken van "formeel overgedragen" want in de praktijk hief zijn vrouw de tol. Jacobus Links was namelijk onderhoudstimmerman van beroep. Met name in de zomer, als er dus ook veel toeristen waren die over de Velterslaan wilden gaan, was hij in de wijde omgeving druk met het omhoog brengen van de kappen van boerenhooibergen. Deze hingen in haken die gestoken waren in gaten van de hooiberg-roeien (palen).

Links kwam met een dommekracht langs om de kappen op te lichten, waardoor de boer die op de berg hooi stond de haak eruit kon halen om deze er een of twee gaten hoger weer in te kunnen doen. Links liet de kap dan weer zakken in de hoger zittende haak. Roei voor roei ging men zo de hooiberg rond.

Toen het echtpaar Links in 1933 tolgaarder werd, waren "De Vink", het huurhuis en de tol eigendom van de jurist Pieter Scheltema Beduin te Amsterdam.

De Velterslaan was toen afgesloten door een massief houten hek, geplaatst tussen twee houten zuilen, met daarop een fors slot. Aan de oostkant bevond zich een tourniquet,

ook wel kruisrad genoemd. Dit was een draaiend kruishek waar alleen voetgangers gratis doorheen konden. Allen die een vervoermiddel of een dier bij zich hadden moesten van het grote hek gebruik maken en dus tol betalen. Van 's morgens 07.00 tot 's avonds 23.00 uur was het hek gesloten en kostte de doorgang geld. Aanvankelijk moesten de passanten gebruik maken van een luidbel om aan te kondigen dat ze door het tolhek wilden. Later werd die vervangen door een elektrische bel.

Hoe hoog de tarieven in 1933 exact waren, is niet meer bekend. Na de Tweede Wereldoorlog wel. Voor een rijwiel was dat 10 cent, voor een bromrijwiel en een motorrijwiel 25 cent, voor een auto 50 cent en voor een paard 25 cent, maar met wagen 50 cent (van de gulden uiteraard).

De tolheffing was noodzakelijk voor het onderhoud van de Velterslaan, vele jaren niet meer dan een grintpad met twee karsporen en in 't midden een paardenpad. Voor het innen van de tolgeden kreeg het echtpaar Links een salaris.

Veel fietsende recreanten maakten van de tol gebruik, maar, vooral voor de Tweede Wereldoorlog, ook veel koetsrijders die een tochtje wilden maken. Ook veel in Nigtevecht wonende mensen die in Amsterdam werkten en in Abcoude op de trein stapten passeerden de tol. Zij stapten eerst op de rijdende pont over het Amsterdam-Rijnkanaal,

VOORJAAR 1960 AAN HET GEEN

een vreemdsoortig “vaartuig” op wielen. Ongeveer zes meter lange “poten” droegen de pont op rails door het water. Met een snelheid van 7 kilometer per uur, verkregen door een dieselmotor, werd je gratis overgezet. Van dergelijke ponten waren er langs het Amsterdam-Rijnkanaal in de vijftiger jaren vijf (ook ter hoogte van Baambrugge één) in gebruik. Ze waren eigendom van Rijkswaterstaat. Vaste tolklanten waren ook de agrariërs aan de West-Kanaaldijk. Voor het merendeel waren die Rooms Katholiek en kerkelijk aangesloten in Abcoude. Dat betekende dus, als zij ter kerke gingen, ook tol heffen op zondag. Aanvankelijk zag het ernaar uit dat dit problemen op zou leveren voor het gereformeerde echtpaar Links. Op zondag werken mocht eigenlijk niet, maar omdat het een deel van hun broodwinning was, streek de kerkenraad met de hand over het hart. Met name in de vijftiger jaren maakten meer toeristische fietsers gebruik van de tol. In sommige weekeinden kwamen er soms wel tussen de 80 en

120 passanten langs. Zoals altijd en overal werd er niet altijd met vreugde tolgeld betaald. Soms moest één van de vijf kleine kinderen het hek wel eens ontsluiten en sommigen vertikten het dan om het verschuldigde bedrag te betalen. En als er ijs in de sloot lag dan glipten fietsers soms voor niets om het hek heen! Voorts moest buurman Willem Eikelenboom gratis doorgang verleend worden. Als pachter van de monumentale boerderij (in eigendom bij de Van Coeverden Adriani Stichting) ten westen van het tolhuis, had hij recht van overpad, omdat zijn land een in- en uitrit had op de Velterslaan.

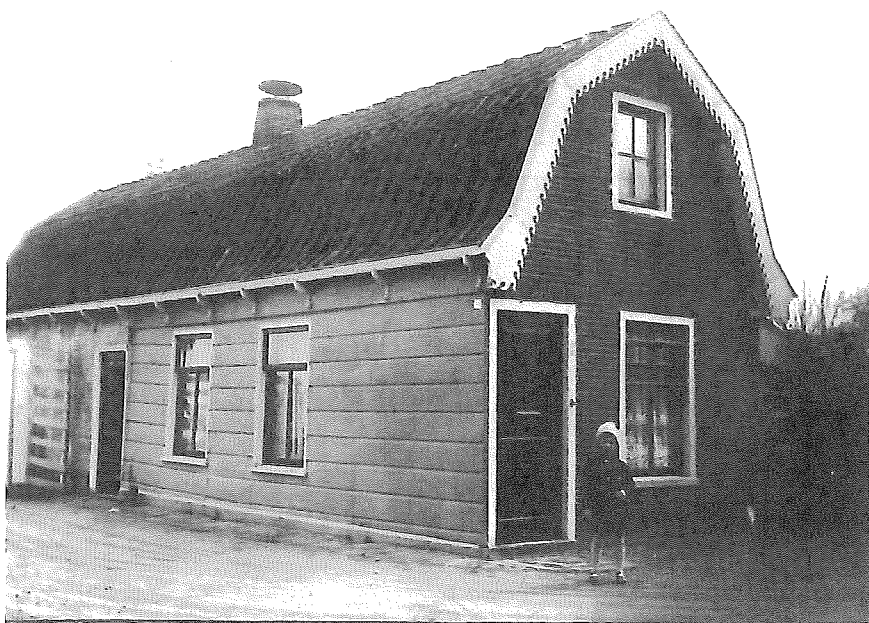
Het tolhuis was niet groot, maar goed bewoonbaar. Op de begane grond was er een huiskamer met aangebouwde keuken en een slaapkamer voor het ouderpaar. Tussen beide kamers was een smal gangetje waarin zich de trap naar de bovenverdieping bevond. Om de doorgang naar de slaapkamer te verruimen, werd aanvankelijk de trap (eigenlijk moeten we spreken van een leer) tegen de muur gedraaid,

Tekening bij de ‘Mijmeringen’ van Jacques Gans. Links het tolhuis

maar later opgehangen aan een haak aan de zolderbalk. De vijf kinderen sliepen op de bovenverdieping. Voor de tweede wereldoorlog bedroeg de huur twee gulden vijftig per week en die werd afgetrokken van het loon. In de dertiger jaren steeg dit nauwelijks en dat bracht mevrouw Links samen met een dochter ertoe eens naar eigenaar Scheltema Beduin in Amsterdam te gaan met het verzoek om een loonsverhoging. Dat zat er echter niet in, waarschijnlijk omdat de tol te weinig opleverde.

Bijna dertig jaar heeft het echtpaar Links-van Hoodonk de tol aan de Velterslaan bediend. Vanaf 1962 hebben ze nog zes jaar aan Gein-Zuid gewoond om daarna in te trekken in het bejaardentehuis “Niftarlake” in Weesp. De laatste vijf jaar, tot aan de opheffing dus, was Jan Groot nog tolgaarder.

Inmiddels stond eind jaren vijftig de oude uitspanning “De Vink” al enkele jaren leeg en

verkeerde in een deplorabele staat. Jacques Gans (1907 - 1972), jarenlang vaste columnist bij "De Telegraaf" sprak in 1960 in dagblad "Trouw" zijn treurnis daarover uit.

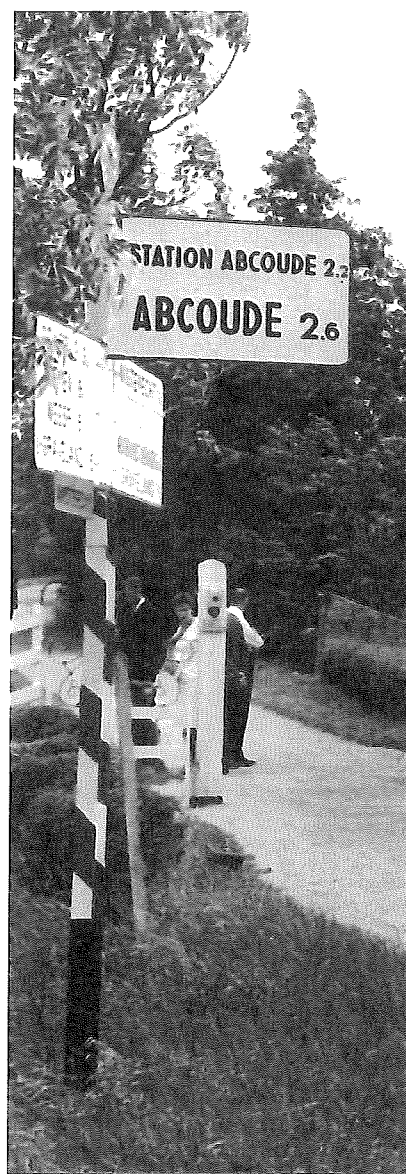
"Al jaren staat die heerlijkheid leeg. Wat vervallen en verlaten. De ramen van de uitspanning aan scherven, het geheel met prikkeldraad afgerasterd staat "De Vink" daar". De dichter Jan Nijland citerend, verzuchtte Gans: "Waarom heeft niemand ooit dit goed gekocht?"

"Want", zo ging hij verder, "alles heeft men hier bij de hand wat een mens gelukkig kan maken. De rust, het uitzicht over de weilanden, het prachtige watertje het Gein, de vissen en het vee. Men zou er een wijnhuis in kunnen beginnen met een goede Franse keuken of een speeltuin voor kinderen. Men zou er zich met zijn boeken kunnen nestelen en in de houten uitspanning een handpers kunnen neerzetten. Voor het drukken van een weekblad in genummerde exemplaren: "De Abcouder Koerier" of "Gein en ongijn". Duizenderlei dingen, die de

Dordogne of de Pyreneeën overbodig maken en die ons eindelijk blijvend met dit land zouden verzoenen, dringen zich aan ons op. Eindelijk orde in ons bestaan. Rust en regelmaat. Inkeer en beschouwelijkheid. De stad op de achtergrond. Paard en wagen zouden wij ons aanschaffen. Geheel getroost zouden wij daarvoor onze twee kwartjes offeren aan onze vriend Pieter Scheltema Beduin, die de tol aan de overzijde van "De Vink" beheert. Wellicht zouden wij zelfs een bod op die tol doen. "Rijwielen 10 cent, bromrijwielen 10 cent". Omdat wij voor een keer in ons leven toch ook wel eens in de positie van tollenaar willen verkeren. Ja, waarom vestigen wij ons eigenlijk niet in "De Vink" aan het Gein? Compleet met kinderen, wijnhuis, speeltuin, visgerei, boeken en tolgaarderschap". Aldus wat mijmeringen van Jacques Gans.

Harrie Hoogenhout

Met dank aan mevrouw W. de Korte-Links, geboren in 1923 en de heer M.J. Links, geboren in 1925.

Meetpunten in de toren van de Ned. Herv. Kerk te Abcoude

In de westgevel van de toren kunnen we sinds jaar en dag een bronzen gegoten plaatje aan treffen dat in het voorbijgaan doet denken aan een luikje. De afmetingen bedragen 200 x 120 mm. Bij nadere beschouwing blijkt dat het een massief geheel is. In de bovenste uitholling zitten vier schroefgaatjes die doen vermoeden dat er ooit een plaatje met inscriptie in is gemonteerd. Onder deze uitholling zit een horizontale groef met in het midden een gat waarin een pen of schroef kan worden gestoken. Het gaat hier om een peilmerk. Dit peilmerk is een zogenoemd hoofdmerk van de eerste nauwkeurigheidswaterpassing. Deze metingen vonden plaats tussen 1875 en 1885. In totaal werden in Nederland om de vijf kilometer 976 meetpunten aangelegd. De hoogtemeting ging uit van het Amsterdams peil. Omdat bleek dat de afwijkingen van dit peil in den lande aanzienlijk waren werd in 1891 besloten een N voor A.P. te plaatsen. Sindsdien

is er sprake van Normaal Amsterdams Peil. Dit peilmerk werd vroeger gebruikt als ijkpunt voor de hoogtemetingen waaraan iedere landmeter altijd behoefte heeft. In onze tijd maakt men geen gebruik meer van dit oude peilmerk. De scherpe waarnemer kan in de gevel bij de rolstoelopening een zogenaamde NAP knop aantreffen. Deze zit ca 160 cm lager dan eerder gemeld bronzen merkteken. Dit is de knop die heden ten dage wordt gebruikt voor hoogtemetingen in het dorp. Op deze knop kun je namelijk gemakkelijk een baak plaatsen. U weet wel, die lange lat met de rood witte verdeling waarmee je landmeters wel eens ziet rondlopen.

Maar landmeters hebben ook behoefte aan exacte plaatsbepalingen in het horizontale vlak.

Links, boven en onder het peilmerk zijn drie bronzen vierkante bouten aangebracht op

resp. ca 380, 185 en 170 mm afstand van de rand van het hoofdmerk-peil. In de rechtervleugel naast de toren zit een vierde messing bout op een afstand van ca 11.700 mm.

Van deze punten is met behulp van landmeetkundige methoden precies vastgesteld waar ze zich exact ten opzichte van het eigenlijke meetpunt bevinden. Dat officiële punt is de stang van de kerktoren ruwweg de plek net onder de weerhaan. De verklikkerbouten in de lagere muren zullen niet zo snel van plaats veranderen. Mocht bij een reparatie van de kerktoren of de haan deze iets uit het lood komen te staan, dan kan na de ingreep hun exacte plaats toch weer worden vastgesteld. De bouten zijn met puur cement bevestigd, zodat het onmiddellijk merkbaar is wanneer een bout bij werkzaamheden verwijderd en weer teruggezet is. De stang van de weerhaan is handig als er een meting in het veld buiten het dorp wordt gedaan. Bij metingen in het dorp gaat men meestal van de verklikkerpunten uit omdat de torenhaan niet overal te zien is.

In Baambrugge treffen we ook peilmerken aan. Deze zitten niet in de toren. Naast de hoofdingang aan de Dorpsstraat treffen we vier messing verklikker punten en daaronder een NAP knop. Een oud bronzen peilmerk ontbreekt.

Bovengeschetste meetmethoden zijn sinds enige tijd vervangen door digitale metingen via meetsatellieten hoog boven de toren van de kerk.

Wim Timmer
Wtimmer1@cs.com

